Abdullah Harmancı'nın Bireysel ve Edebi Kişiliğini Şekillendiren Unsurlar ve Bunların Öykülerine Yansımaları

Büşra Tunk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2650-2407>

Yüksek Lisans Öğrencisi / Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya – TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uzkuç

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7921-1203>

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 18.02.2021

Kabul: 15.09.2021

On-line Yayın: 28.09.2021

Anahtar Kelimeler

Abdullah Harmancı

Bireysel Kişilik

Edebi Kişilik

Türk Öyküsü

Öykü Kahramanları

Araştırma Makalesi

* Bu makale, 1. yazar Büşra Tunk'un Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda 2. yazar Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Uzkuç tarafından yönetilmekte olan "Abdullah Harmancı'nın Edebi Kişiliği ve Öykücülüğü" adlı yüksek lisans tezinden yola çıkarak hazırlanmıştır.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.49508>

Öz

Abdullah Harmancı, edebiyatımızda öykü türünde verdiği eserlerle tanınmaktadır. Yazı hayatına şiirle başlayan roman denemelerinden sonra öyküde karar kılan Harmancı, bu alanda Türk öykücülüğü için önemli eserler vermiştir. *Muhteris, Ertesi Dünya, Yerlere Göklere, Seni Ne İhtiyarlattı, Melek Kayıtları, Behçet Bey Neden Gülmüsediydi?, Baltan Taşa Değecek* isimli yedi öykü kitabı bulunan yazar öykülerinde aşk, yalnızlık, yazarların ve dergi yayıncılığının sorunları, akademisyenlerin problemleri, taşra-merkez çatışması, karı-koca ilişkileri, ölüm, ahiret yaşamı gibi konuları işlemiştir. Harmancı'nın İslamî anlamda ağırlık kazanan dünya görüşü öykülerinin temelini oluşturur. Yazar yaşamı ve dünya görüşü ile sanat anlayışını dengede tutmaya çalışır. Bu bağlamda yazı hayatına aktif olarak devam eden Abdullah Harmancı'nın öykülerinde hayatından ve kişisel özelliklerinden izler bulmak mümkündür. O, çevresinden beslenen bir yazar olmakla beraber daima yeni bir biçim arayışı içinde olmuştur. Kısa ve küçürek öyküler kaleme alan Harmancı bu türün başarılı ve tanınan bir temsilcisi haline gelmiştir. Bu makalede Abdullah Harmancı'nın edebî kişiliğini şekillendiren unsurlar üzerinde durulmuş, ailesi, tahsili, okumaları, yaşadığı coğrafyalar ve dinî kaygılarının kendi kişiliğinin oluşmasına etkileri ve bu etkilerin Harmancı'nın öyküleri üzerindeki yansımaları ifade edilmeye çalışılmıştır. Yazar kendisiyle yapılan söyleşilerde hem hayatı hem de kişisel özellikleri hakkında pek çok bilgi vermektedir. Bu bilgiler sanatçının ailesi, kişiliği, tahsil hayatı, okumaları ve yaşadığı coğrafyaların öykülerine nasıl yansıdığını göstermektedir.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Tunk, B. ve Uzkuç, S. (2021). Abdullah Harmancı'nın Bireysel ve Edebi Kişiliğini Şekillendiren Unsurlar ve Bunların Öykülerine Yansımaları. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(86): 159-169.

The Factors Shaping Individual and Literary Personality of Abdullah Harmancı and Their Reflections On His Stories

Büşra Tunk

Master Student / Selcuk University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Konya – TURKEY

Asst. Prof. Dr. Süleyman Uzkuç

Selcuk University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature, Konya – TURKEY

Article History

Submitted: 18.02.2021

Accepted: 15.09.2021

Published Online: 28.09.2021

Keywords

Abdullah Harmacı

Individual Personality

Literary Personality

Turkish Story

Story Heroes

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.49508>

Abstract

Abdullah Harmancı is known in our literature with his works in the story genre. Having started his writing career with poetry, Harmancı, who decided on the story after his novel trials, produced important works for Turkish short storytelling in this field. *Muhteris, Ertesi Dünya, Yerlere Göklere, Seni Ne İhtiyarlattı, Melek Kayıtları, Behçet Bey Neden Gülümsedi?, Baltan Taşa Değecek* the author, who has seven storybooks titled, has covered topics such as love, loneliness, problems of authors and magazine publishing, problems of academics, provincial-center conflict, husband-wife relations, death and afterlife. Harmancı's worldview, which gains weight in the Islamic sense, forms the basis of his stories. The writer tries to balance his life and worldview with his understanding of art. In this context, it is possible to find traces from the stories of Abdullah Harmancı, who actively continues his writing life, from his life and personal characteristics. Also, he is a writer who feeds on his environment, he has always been in search of a new form. Harmancı, who wrote short and short-short stories, became a successful and well-known representative of this genre. In this article, the elements that shape the literary personality of Abdullah Harmancı are emphasized, the effects of his family, education, reading, geographies and religious concerns on the formation of his own personality and the reflections of these effects on Harmancı's stories are tried to be expressed. The author gives a lot of information about both his life and his personal characteristics in the interviews with him. This information shows how the artist's family, personality, education life, readings and the geographies he lived in reflect on his stories.

GİRİŞ

Roman ve öykü gibi kurmacaya dayalı metinlerde yazar ile anlattıkları arasında bir mesafe bulunur. Bu mesafe eserin kurmaca yönünü oluşturur. Bazı yazarlar tamamen kurmaca bir şekilde eserlerini meydana getirirken bazı yazarlar ise yaşanmışlıkların etkisi altında kalarak eserlerini meydana getirirler. İşte bu yüzden bir edebî eserin tam olarak anlaşılabilmesi için yazıldığı dönemin şartları ve yazarı hakkında birtakım bilgilere sahip olmak gerekir. Çünkü ortaya konulan eser bu iki faktörden az veya çok etkilenir. Bundan dolayı eser, yazarından bağımsız olarak ele alındığında mutlaka bir yönü eksik kalır.

Abdullah Harmancı *Muhteris* isimli kitabından *Baltan Taşa Değecek* isimli kitabına kadar yazdığı öykülerde anlattıklarıyla kendi yaşamı arasındaki mesafeyi dengeli bir şekilde tutmaya çalışır. Öyküleri incelendiğinde yaşamından izlerle karşılaşmak mümkündür. İşte bu noktada yazarın hayatı hakkında ulaştığımız bilgiler onun oluşturduğu kurmaca metinlerin yapısını çözümlememizde bize kolaylık sağlar.

Abdullah Harmancı'nın edebî kişiliğinin oluşumunda etkili olan unsurların ve bu unsurların onun öykülerine nasıl yansıdığını ortaya koymadan önce yazarın yaşamı hakkında bilgi yer vermek gerekir.

Abdullah Harmancı 12 Mayıs 1974 doğumludur. Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenisi olan babası Hüseyin Harmancı ve ev hanımı olan annesi Dürdane Harmancı, Konya'nın Derbent Kasabasıdır (Düz, 2012: 29). 1971 doğumlu olan abisi Mehmet Harmancı ve 1982 doğumlu olan kardeşi Hasan Harmancı yazar gibi akademisyen ve öykücüdürler (A. Harmancı ile kişisel görüşme, 25 Aralık, 2019).

Babasının edebiyat öğretmeni olması ve abisinin de okumaya düşkünlüğünden etkilenerek Harmancı küçük yaşlarda kitaplarla haşır neşir olur. Tahsil hayatına devam eden yazar önce şiir, ardından roman ve sonunda ise bugün başarılı eserler verdiği öykü türünde karar kılar. Diğer edebî türlerle meşgul olduktan sonra öyküye yönelmesi de eserlerine etki eder.

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde tamamlayan Harmancı "*Edebiyat olmasaydı hayatım bir çöl olurdu. Bunun yerine neyi ikame ederdim? Doğrusu bunu kendime çok sordum. Sanırım yazmak ve okumak dışında hayatımda pek bir şey yok...*" (A. Harmancı ile kişisel iletişim, 25 Aralık 2019) diyerek bu alana olan ilgisini ifade eder.

Harmancı 1996 yılında Aksaray'ın Eşmekaya kasabasındaki Eşmekaya Anadolu Lisesi'ne atanarak öğretmenlik görevine başlar ve 1999 yılında eşi Ayşe Nemli ile evlenir. Bütün bu süreçlerde öykü yazmaya devam eden yazar, 2011 yılında Yrd. Doç. Dr. unvanıyla Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'nde akademik hayatta yerini alır (*Mahalle Mektebi*, 2016: 57-58).

Abdullah Harmancı 2002 yılında *Muhteris*, 2003 yılında *Ertesi Dünya*, 2007 yılında *Yerlere Göklere*, 2011 yılında *Seni Ne İhtiyarlattı*, 2016 yılında *Melek Kayıtları*, 2019 yılında *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* ve 2021 yılında ise *Hışırta Avcısı*, *Aynalı Baba ile Raci*, *Baltan Taşa Değecek*, *Ötücü Kuşlar Festivali* isimli öykü kitaplarını yayımlar. Bu eserler dışında 2013 yılında *Kurmacanın Büyülü Sureti* ve 2015 yılında yayımlanan *Yazının Yüğü* isimli eleştiri kitapları ile Mehmet Kahraman ile birlikte 2017 yılında kaleme aldıkları *Yirmi Sekiz* isimli öykü antolojisi bulunur.

1- Ailesinin Etkisi

Harmancı'nın bireysel ve edebî kişiliğinin meydana gelmesinde ailesinin etkisi vardır. Yazarın babası yukarıda da belirttiğimiz gibi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenidir. Bu yüzden evlerinde birçok kitap bulunan yazar küçük yaşlardan itibaren bu kitaplarla haşır neşir olur. O, bu durumdan şöyle bahseder:

"Babamız Türk dili ve edebiyatı öğretmeni. Evde haliyle kitap bulunuyor. Babam çok içli, hüznünlü şiirler okuyor. Evimize *Diyanet* dergi geliyor. Birtakım kitaplar geliyor. Abim Mehmet Harmancı'nın Sivas'ta 1980'lerin başlangıcına denk gelen senelerde, yani ilkokul talebesi iken bir öykü yazdığını hatırlıyorum. Ben

hemen akabinde şiirler yazdım.”¹

Hem A. Harmancı'nın hem de abisinin babalarından etkilenecek edebiyatın şiir ve öykü türleriyle ilgilendikleri görülür. Ayrıca yazarın ilk olarak şiirle uğraşmasına bakılırsa babasının okuduğu “içli ve hüznü” şiirlerden etkilendiği sonucu çıkarılabilir. O, babasının kendisi üzerindeki etkisini şu şekilde anlatır:

“Babam ortalığı toplardı. Evet. Buna şahidim. Aile içinde onun bu tavrından sitayişle bahsedilirdi. Sanırım bu bende de var. Ama ben babamdan en çok tebessüm etmeyi öğrendim. İyimser olmayı. İnsanlara güzel bakmayı. (Nihayet, 2017: 12).

Şiirle ilgilenen yazarın bugün oldukça başarılı eserler verdiği öyküye yönelmesinde abisi Mehmet Harmancı'nın rolü çok büyüktür. Abdullah Harmancı öyküye yönelme sebebini *Dergâh* dergisinin kendisiyle yaptığı söyleşide açıklar:

“...bir gün abimin (Mehmet Harmancı'nın) elinde bir hikâye kitabı gördüm... Parantezi kapatacak olursak, abimin elinde gördüğüm hikâye kitabı bende garip bir etki doğurdu. Kitapta yepyeni bir şey vardı ve ben henüz yapılabilecek yeni şeylerin olduğunu, öyküye sıkıca sarılmam gerektiğini düşündüm. Bir başlama gücü buldum ruhumda...” (Dergâh, 2003: 12).

Belya Düz, Harmancı'nın abisinin elinde gördüğü kitabın Halime Toros'un *Tanımsız* isimli öykü kitabı olduğunu belirtir (Düz, 2011: 30).

Harmancı'nın edebî kişiliğinin şekillenmesinde erken yaşta kaybettiği dayısının da etkisi olur. O, dayısından etkilenecek oluşturduğu öykü kahramanlarını şöyle ifade eder:

“...Şimdi benim rahmetli dayım elli dört yaşında ani bir kalp krizi ile öldü. Bu olay bende büyük bir travmaya sebep oldu... Dayım sürekli daha iyi bir hayat yaşamak gayretindeydi. Ama çok dindar biri değildi. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Benim insan tipim tam da bu işte. İçinde ne rüzgârlar esiyor. Ne acılar çekiyor. Ne hayaller kuruyor. Ne planlar yapıyor. Ama dışarıdan bakıldığında hayatını normal olarak yaşamaya devam ediyor... Dayım zaman zaman sakal bırakırdı. Namaza başlardı. Arkadaşlarını dini sohbetlere çağırırdı. Sonra yavaş yavaş gene eski normal hayatına dönerdi...” (Yıldız, 2017: 105-106)

Harmancı'nın dayısından etkilenecek oluşturduğu öykü kahramanlarına örnek olarak *Ertesi Dünya* kitabında yer alan “Ermış” öyküsünden bahsetmek gerekir. Bu öykünün kahramanı olan Hidayet öğretmen altmış dört defa iyi bir insan olmak için karar verip planlar yapar fakat sonunda yine eski hayatına döner.

“Yine Akşam. Yine Kararlar: Günden yirmi sayfa Kur'an okusam her ay bir hatim. Her vaktitten sonra bir namaz kaza etsem üç seneye varmaz bitiririm bütün borçlarımı. Her gün bir hadis ezberlesem, yüz sayfa kitap okusam, her Perşembe oruç tutsam, her hafta çocuklara birer kıssa anlatsam, her çocuğa bir ödev...” (s.29)

Yine bu etkiye örnek olarak *Melek Kayıtları* kitabında yer alan “Ritm Bozukluğu” öyküsü göze çarpar. Bu öykünün kadın kahramanı her defasında aldığı kararı bozduğu için hayatının ritmini yakalamaya çalışır.

“Gıybet cetveli. Teheccüt cetveli. Hadis ezberleme cetveli. Ayet tefsir fıkıh cetveli. Selam cetveli. Yardımlaşma cetveli. Ezber cetveli. Sosyal medya kullanım süresi cetveli. Excel'in hücrelerine birer birer yerleştirdim.” (s.38)

Bu etki *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* kitabında yer alan “Çağrı” öyküsünde geçen şu cümlelerde de açıkça görülür:

“Amcası Şahin'in ani ve erken ölümü onu değiştirdi: Belki de amcası yaşasaydı, birdenbire hayatını değiştirecek, onun yaptıklarını yapmak isteyecekti: Töve etti. Birayı bıraktı. Namaza başladı. Umreye gitti. Sakal koydu... Ama hayat böyle bir şey değildi ki. Sonra namazı yeniden bıraktı. Biraya yeniden başladı...” (s.47)

Bütün bu bilgilere bakıldığında ailesinin hem Harmancı hem de öyküleri üzerinde etkisi olduğu

¹ (<https://www.yenisafak.com/hayat/uc-kitap-uc-kardes-3466475>, 2021)

görülebilir. Bu bilgiler Harmancı'nın öykücülüğünü anlamamızda katkı sağlar.

2- Tabiatının Etkisi

Bir sanatçının kişilik özelliklerini bilmek de o sanatkarın sanat özelliklerini yorumlamada önemli bir etken olacaktır. Öykülerine kendisinin birçok özelliğini yansıtan Harmancı'nın söyleşilerinden ve hakkında yazılanlardan yola çıkarak mizacı hakkında yalnızlık, içe kapanıklık, insanlara mesafeli olma, huzursuzluk, yenilik arayışı ve çevreye karşı duyarlılık özellikleri tespit edilir.

2.1. Yalnızlığı, İçe Kapanıklığı, İnsanlara Mesafeli Oluşu

Abdullah Harmancı kendisiyle yapılan söyleşilerde yalnız, içe kapanık ve insanlara mesafeli olduğunu dile getirmekten çekinmez.

"Abdullah Harmancı sade bir adamdır. Yalnız bir adamdır. Sessiz bir adamdır... Ben kendi başına bir adamım. On beş senedir girip çıktığım kitapçılar var, oradakiler adımı zor çıkarırlar..." (Taşkesen, 2005: 4).

Harmancı hem tanınmış bir öykücü hem de bir akademisyen olduğu için çevresinde birçok insan bulunur. Fakat bu kalabalık insan grubu içerisinde yalnızlığı ve insanlardan uzak kalmayı tercih eder.

"Öncelikle şunu söyleyeyim, uzlet tam bana göre. Sessiz, sakın, yalnız...Uzlette zorlanmazdım. Ben toplum içinde zorlanıyorum. Toplum içinde olmak benim için çok zor ve yorucu... Ama bendeniz konuşmak ile pek arası olmayan biriyim. Her ne kadar sınıfta konuşarak hayatımı kazanıyorsam da, sosyal hayat içinde pek fazla konuşmam..." (Nihayet, 2017: 12).

Onun, bir akademisyen olarak saatlerce öğrencilerinin karşısında ders anlatmasına ve bir yazar olarak çeşitli etkinliklerde kalabalık insan toplulukları önünde konuşmalar gerçekleştirmesine rağmen bir söyleşide kurduğu şu cümleler dikkat çeker:

*"...Sosyal hayatta da böyleyim sanırım. Konuşmayı pek beceremiyorum..."*²

Harmancı'nın yalnız, içe kapanık ve insanlara mesafeli oluşu öykü kahramanlarını da etkilemiştir. "Emekli Öğretmen Suphi Durup Dururken Elini Masaya Neden Vurdu?" öyküsünün kahramanı insanlara tahammülü kalmayan ve yalnızlaşan aydın tipinin bir örneği olarak karşımıza çıkar. "Fenomen" öyküsünün profesör kahramanı da giderek yalnızlaşmaya başlayarak insanlara yabancı bir hâle gelir. "Derbent Yeşili"nin kahramanı da gittiği kalabalık düğün evinde insanlar içinde kendini yalnız hisseder. "Yansı"da peygamber Âdem ve senatör Edim ne kadar yalnız olduklarını söylerler. Yazarın öyküleri incelendiğinde bunlar gibi birçok örnekle karşılaşılır.

Yalçınova da bir yazısında Harmancı'nın çekingen yani içe kapanık kişiliğine değinmektedir. Onun bu özelliğinin sebebini şu şekilde açıklar:

"...Çekinik gibi durur, fakat bu Konyalıların genel bir özelliğidir. Ondaki mesafeyi ve ciddiyeti aşmanın yolu, sanırım Konya ağızıyla konuşmayı denemektir..." (Yalçınova, 2016: 103).

Örneklerde de görüldüğü üzere Abdullah Harmancı'nın içe kapanık, yalnız ve insanlara mesafeli duran bir karaktere sahip olduğu ve bunun aynı zamanda yazarın kendi tercihi olduğu ve dışardan bakıldığında da diğer insanlar tarafından fark edildiği anlaşılır. Böyle bir kişiliğe sahip olması çoğu öykü kahramanının da yalnız, içe kapanık ve insanlara mesafeli olmasına sebep olur. Öykülerinin genelinde kahramanlar yalnızlık duygusunu derinden hissederler. Bu durum onların aynı Harmancı gibi içe kapanık bir kişilik geliştirmelerine sebep olur.

2.2. Huzursuzluğu

Harmancı çevresindekiler tarafından her zaman sakın bir kişi olarak tanımlanır. Lakin o, görüldüğü gibi sakın olmadığını ve bu durumdan da rahatsız olduğunu açıkça ifade eder:

"...Birkaç genel görünüme bakıp bana "sakın" diyen ve kırk senedir bunu yineleyen kişiler sizce ne kadar

² (<https://www.dunyabizim.com/soylesi/abdullah-harmanci-benim-mizacimla-kucurek-oykunun-mizaci-birlesti-h25640.html>, 2021)

haklı olabilir?... Bana "sakin" derler. Hazzetmem ama öyle derler."³

Yazarın öykülerinde yer alan kahramanlara bakıldığında çoğunlukla huzursuz oldukları görülür. Örneğin "Ritm Bozukluğu" öyküsünün kahramanı Yasemin hayatının ritmini bulamadığından dolayı içinde hep huzursuzluk hisseder. "Kargışlarla" öyküsünün kahramanı katıldığı akşam sohbetlerinde eğlenceli vakit geçirse de içinde hep bir huzursuzluk yatar. "Uzun Yassı Eşmekaya"nın öğretmen kahramanı arkadaşının evindeki bir akşam oturmasında akşam namazını kılmadığını, Bakara suresini okumadığını hatırlayarak oynadıkları oyun boyunca huzursuzluk hisseder.

Sakin gibi görünen bu kahramanların hayat ve diğer insanlar karşısında içten içe yaptıkları sorgulamalar ele alındığında Harmancı'nın sakın görünümünün altında aslında huzursuz bir kişiliğin yattığı ve bu kişiliğin öykülerine yansıdığı çok net bir biçimde ortaya çıkar. O, bir başka söyleşide bu konu hakkında kendisine dair şu bilgileri verir:

"...Abdullah Harmancı tedirgin bir adamdır. Huzursuzdur. Görünümü bunu yalanlasa da. Sakindir ama huzurlu değildir. Ya da aslında sakinlik de bir görüntüdür." (Taşkesen, 2005: 4).

"...Ben kendimi çalışarak "uyuşturuyorum." Çalışmasam ne yapacağım? Dünyanın ıssızlığı ürkütücü (Kahraman, 2017: 30) diyen yazarın huzursuz kişiliğinden kurtulmak ve sakın kalmak için kendisini çalışmaya verdiği görülür.

Yukarıda da değinildiği gibi aslında yalnızlığı seven yazar bir yandan da bu durumdan ürker. Eserlerinde yer verdiği kahramanları da kendisi gibi huzursuz bir kişilik sergilerler.

2.3. Yenilik Arayışı

Yazarın altı öykü kitabı incelendiğinde dil ve üslup açısından farklılar göze çarpar. Kaya'nın kendisiyle yaptığı söyleşide bu farklıların sebebini yenilik arayışına bağlar:

"...Bir yerde durmak, bir noktada karar kılmak, sürekli aynı yerden bakmak bana göre değil. Sıkılıyorum. Bu arayışın sebebi tamamen bu sıkılma duygusu. İnsanların hep aynı şekilde yazmakta olduğumu düşünmelerinden korkarım..." (Kaya, 2017: 47).

Bu sözlerine bakıldığında Harmancı'nın yenilik arayışının onun üzerinde olumlu etki oluşturduğu anlaşılır. Yazar bu sayede hep aynı şekilde öyküler yazmayıp hem konu hem de dil ve üslup açısından farklı yönlerde eğilim göstererek iyi bir öykücü olduğunu ispatlar ayrıca Türk öykücülüğünün çeşitli yönlerde gelişmesine de katkı sağlar.

"...Esasında dünyadan çok sıkılıyorum ve bambaşka dünyaları özliyorum..." (Çelik, 2017: 27). diyen yazar

Aralık'ın kendisiyle yaptığı söyleşide en çok eleştirdiği yönünü şu şekilde açıklar:

"Bir şey üzerine doğmuş heyecanımın süreklilik arz etmemesi."⁴ Yazarın yenilik arayışının kendisi üzerinde ki olumlu etkisinin yanı sıra onun bu açıklaması ele alındığında bu özelliğinin olumsuz bir etki de oluşturduğu görülür ve yazarın da bundan şikayet ettiği ortaya çıkar.

2.4. Çevresine Duyarlılığı

Harmancı'nın öykülerinde çevremizde şahit olduğumuz veya yaşadığımız olayların işlenmesi ve öykü kahramanlarının bu şekilde çeşitli ve canlı olması yazarın çevresini iyi gözlemlediğini gösterirken onun şu sözleri çevresine duyarlı bir kişiliği olduğunu kanıtlar niteliktedir:

"2007'nin son cuma günüydü galiba. Eski bir öğrencimin kendini astığını öğrendim... Bu olay beni çok sarstı. Ben çok sayıda "namus" öyküsü yazdım... Simit satan bir öğrencim kalbimi burdu. Onu yazdım... Yanımızdaki apartmanın önüne koskocaman bir market diktiler, adamın evi zindana döndü... Onların öyküsünü yazdım... Başlarını örttükleri için akademik hayatları sönen Müslüman entelektüellerin durumları içimi yaktı.

³ (<http://www.izdiham.com/abdullah-harmanci-sorularimizi-yanitladi/>, 2021)

⁴ (<http://www.lacivertdergi.com/kultur/kitap/2016/12/06/melek-kayitlari>, 2021)

Onları yazdım.”⁵

Bu sözleri söyleyen yazar simit satan öğrencisini *Seni Ne İhtiyarlattı* kitabında bulunan “Beni Almaya Gelen Bulut” öyküsünde, apartmanın önüne kocaman market dikilen adamı aynı kitapta bulunan “Pencere” öyküsünde ve başörtüleri yüzünden eğitim hayatları solanları ise aynı kitapta yer alan “Kitaplar ve Çiçekler” öyküsünde anlatır.

Birçok öyküsünde kendisinden izler bulunan Harmancı’nın çevresine duyarlı kişiliği sadece gördüklerini yazmasında değil aynı zamanda yaşadıklarını da yazmasında etkili olur.

“...Annelerimizle, babalarımızla, işyeri arkadaşlarımızla -gerçekten- paylaştığımız hemen hiçbir şey yok. Onlarla beraberken “normal insan” rolü yapmaktan bir hal oluyorum. Tabiatıyla bu durum yazdıklarım da yansıdı. Bence yansımasaydı o zaman garip olurdu. Çünkü ben böyle bir hikâyeciyim. Yaşadıklarım çarçabuk girer yazdıklarım...” (Dergâh, 2003: 12).

Harmancı çevresine duyarlı kişiliği sayesinde yalnızca gözlemleyerek ve yaşayarak öyküleri için malzeme toplamanın yanında, gerçekten etrafında bulunan insanlarla ilgilenir. Onun bu özelliğini çevresinde bulunanlar şu şekilde anlatırlar:

“Onun, talebelerine değer verme meselesi bizimle sınırlı olan bir durum değildi. Bu değer, sokağa, mahalleye, şehre de yansırı. Her anıyla hayatın içinde yaşardı.” (Yağız, 2016: 102).

“...Sürekli kendisini geliştirmek ve öğrencilerine, dostlarına, etrafında ihtiyacı olan kim varsa ona yardım etmek ister...” (Ok, 2016: 100).

Görüldüğü gibi Abdullah Harmancı her ne kadar içe kapanık ve insanlara mesafeli bir karaktere sahip olsa da aslında o çevresine oldukça duyarlı bir insandır. Bir yazarın iyi eserler verebilmek için sahip olması gereken gözlem yeteneği onda çevresine duyarlılık şeklinde ortaya çıkar.

3- Yaşadığı Coğrafyaların Etkisi

Harmancı hem babasının hem de kendisinin öğretmenliği dolayısıyla farklı yerleşim bölgelerinde yaşamıştır. Bu yaşantılar onda birtakım izler bırakır. Harmancı’nın öykülerinde bu izleri açık ve kapalı şekillerde görmek mümkündür. 1996 yılında Aksaray’ın Eşmekaya İlçesi’nde bir lisede öğretmenlik yapmaya başlar. İşte bu yaşantının etkisi *Muhteris* kitabında yer alan “Uzun Yassı Eşmekaya” ve “Taşra Lisesi” öykülerinde görülür. Bu iki öykü de Aksaray’ın Eşmekaya İlçesi’nde geçer. Yazar bu öykülerinde yaşadığı taşra hayatının sıkıcılığından ve yöre halkından bahseder. Harmancı 1999 yılında ise Rize’nin Güneysu İlçesi’nde bir ilkokulda öğretmenlik vazifesini yerine getirmiştir. *Muhteris* kitabında yer alan “Umur Bey Öyküleri” başlığı altında bulunan dört öykünün de Rize’de geçmesi bu bakımından dikkat çeker. Harmancı bu dört öyküsünde de Rize’de geçirdiği monoton günlerinden söz eder.

2001 yılından itibaren Konya’da yaşamaya başlayan yazarın öykülerinin birçoğunun bu şehirde geçtiği görülür. Aynı zamanda Konyalı olan Harmancı, yaşadığı yerlerin kendisi ve eserleri üzerindeki etkisinin farkındadır ve bundan rahatsızlık duymaz. Konya’ya ayrı bir önem veren yazar bu durumu şu şekilde açıklar:

“...Yani Konya’nın Meram’ından, Kayalı Park’ından, Alaaddin Tepesi’nden, İnce Minare’sinden bahsetmek hoşuma gidiyor. Fakat o kelimelerin yerine Türkiye’nin herhangi bir şehrinin herhangi bir caddesini de koyabilirsiniz. Hiçbir şey değişmez...” (Dergâh, 2003: 13).

Yazarın altı öykü kitabında bulunan Meleğim Benim, Yaşam Bir Iska ve Asâ gibi yirmiden fazla öyküsünün Konya’da geçmesi bu etkiyi çok açık bir şekilde ortaya koyar.

4- Tahsilinin Etkisi

Abdullah Harmancı Tepebaşı İlkokulu, Şeker İlkokulu, Yazıyurdu Bucağı İlkokulu, Mümine Hatun İlkokulu, Karaman İmam Hatip Ortaokulu, Konya İmam Hatip Lisesi ve Selçuk Üniversitesi

⁵ (<http://www.edebistan.com/index.php/duran-cetin/abdullah-harmanciyla-soylesi/2008/05/>, 2019)

Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde okumuştur. Özellikle Sivas'ta geçirdiği ilkokul yılları ile Konya'da geçirdiği lise yılları onun üzerinde önemli etkiye sahiptir. Yazı hayatına ilkokulda başlayan Harmancı, bu durumun kendisi üzerindeki etkisini bir söyleşide şöyle açıklar:

"...Hayatı boyunca yazdığı tek satırı bile yakmamış biri olarak, eski dökümanlarıma da eğildiğimde görüyorum ki, bana "yazmak" zevkini veren ilk şey, ilk okuldaki kompozisyon dersleri olmuş..." (Emre, 1996: 8).

Harmancı'nın çoğu öyküsünde dinî meselelerden bahsetmesi dikkat çeker. Onun öykücülüğünün önemli bir yanını oluşturan bu konu tesadüfi bir şekilde ortaya çıkmaz. Sanatçı, İmam Hatip lisesi mezunu olduğu için dinî meselelere öykülerinde yer verdiğini ve bunu soğukkanlı bir şekilde yaptığını ayrıca bu durumun hayatını barlarda geçiren bir öykü yazarının eserlerinde barları anlatması kadar doğal bir durum olduğunu belirtir. (Küpçük, 2017: 30).

Öyküleri incelendiğinde, genellikle iç muhakeme öyküleri yazdığını tespit ettiğimiz yazar yukarıda belirttiğimiz gibi bunun sebebinin tahsilinin etkisine bağlar. Harmancı, kişiliğinin gelişimi ve edebî eserleri üzerinde büyük etkiye sahip olduğunu anladığımız İmam Hatip lisesinden mezun olmasını ve bunun sonucunu kendisiyle yaptığımız söyleşide şöyle dile getirir:

"...İmam Hatipli olmak sanırım benim gibi birinde, öncelikle yoğun bir sorgulama ama iç sorgulama özelliği doğurdu. Sürekli kendine eleştiren, sürekli kendini hatalı gören bir bakış açısı kazandırdı. İyi ya da kötü. Ama böyle. Çağdaş dünyada yaşadığımız bazı çelişkileri daha derinden hissettik. Bu da yazdığımız metinlerimize yansdı. Dolayısıyla İmam Hatipli olmak bizim üzerimizde büyük sonuçlar doğurdu ve bunlar metinlere yansdı." (A. Harmancı ile kişisel iletişim, 25 Aralık 2019).

5- Okumalarının Etkisi

Bir yazarın kendini geliştirebilmesini sağlayan kaynaklardan diğeri de okumalarıdır. Abdullah Harmancı'da yazarlık serüvenini aynı zamanda iyi bir okuyucu olarak sürdürür. Yeni Türk Edebiyatı kürsüsünde akademisyen olan yazar hem akademik çalışmaları nedeniyle hem de verdiği dersler dolayısıyla birçok kitapla haşır neşir olur. Çeşitli dergilerde yayımlanan eleştiri yazıları da iyi bir okuyucuyu olduğunu gösterir.

Sivas'ın Yazıurdu Köyü'nde bulunduğu ilkokul yıllarında okumaya ilgisi başlayan Harmancı o günlerde öykü veya romandan ziyade okumalarını şu yönde gerçekleştirir:

"Bizde de Hayat Ansiklopedisi var ve ne zaman canımız sıkılsa, evimizin küçücük odasının ortasına boydan boya uzanır ve yere serdiğimiz ansiklopediyi karıştırmaya başlarız!... Evimizde bir de atlas var. Atlas benim favori kitabım. Ne zaman canım sıkılsa odanın ortasına serilirim ve atlasın haritaları arasında kaybolur giderim..." (Harmancı, 2020: 73).

Küçük yaşlardan itibaren kitap okumaya başlayan Abdullah Harmancı'nın öykülerinde geçen yazar ve kitap isimlerine bakıldığında Cahit Zarifoğlu, Ziya Paşa, Selim İleri gibi pek çok isimle karşılaşılır. O, bu yaşlardaki okumalarından bir tanesini ve kendisi üzerindeki etkisini açıkça ifade eder:

"Çok küçük yaşlarda Cenab Şahabeddin'in "Tiryaki Sözleri" kitabını okumuştum. Senelerce bu kitabın cümlelerini içimde gezdirdim... Sanırım bu kitabın etkisiyle ben de çok sonraları "sözler" yazmaya başladım..." (Siyah, 2003: 33).

Harmancı, Taşkesen'in kendisiyle yaptığı bir söyleşide okuma ve yazma serüveninde kendisini etkileyen yazarlar hakkında şöyle bir açıklama yapar:

"Metinler var: Yazarlardan ziyade. Yourcenar'ın "Wang-Fo Nasıl Kurtarıldı?"'sı var. Bachmann'ın "Otuzuncu Yaş"ı var. Kutlu'nun "Dürbünlü Çiçek"i var. Füzüzan'ın "Gecenin Öteki Yüzü" var. Cortazar'ın "Öğle Yemeğinden Sonra"sı var. Yalsızuçanlar'ın "Neco"su var. Hüseyin Su'nun "Yanağında Dedemin Sakal İzleri" var. Mehmet Harmancı'nın "Katmerli Bir Yılan Hikayesi" var. Selçuk Orhan'ın "Çocukkaçıran"ı var. Cihan Aktaş'ın "Uzun Cümle"si var. Tanpınar'ın kahramanı benim adaşım olan bir hikayesi var..." (Taşkesen, 2005: 4).

Harmancı öykü alanında ilerlerken bir yandan da birçok kaynaktan beslenir. Tomris Uyar'dan Yourcenar'a kadar oldukça çeşitli bir okuma yelpazesine sahip olan yazar okumalarının kendisine kazandırdıklarından ve bunların kendisi üzerindeki etkilerinden söz eder:

"...Tomris Uyar'dan bir metnin okuyucu için bırakması gereken boşluklar olduğunu öğrendim. Parça parça yazıp da bir bütüne ulaşmayı...Tarık Buğra adeta kalbini çıkartıp da yazıyordu. Samimiyet...onda olan buydu. Rasim Özdenören bir şeyi doğrudan doğruya söylemeyip sanat eserinin çok fazla gereksindiğini düşündüğüm derinliği, yoğunluğu başarıyla yakalıyordu; bu benim için önemliydi... Mustafa Kutlu kelimeleri, nesneleri, bitkileri, çiçekleri sıralarken bir şiire ulaşıyordu... Birkaç kelime söyleyip gerçek bir atmosfer oluştuyordu... Yourcenar'ı okuduğum zamansa yaşadığım tam bir şoktu. Düzyazı ile şiire ulaşmak bu olsa gerekti...Sadık Yalsızuçanlar da karşıma çıkan menzillerden biriydi. Çarpıcıydı. Özellikle ilk kitaplarındaki "gergin cümleli" metinlerini defalarca okudum ve sindirmeye çalıştım... (Dergâh, 2003: 12).

Bütün bunlar göz önüne alındığında Harmancı'nın çok çeşitli bir okuma eylemi gerçekleştirdiği ve bu okumaların kendisinin ve edebi kişiliğinin oluşumu üzerinde azımsanamayacak ölçüde bir etkiye sahip olduğu belirlenir.

6- Dini Kaygılarının Etkisi

Abdullah Harmancı'nın dinî sorumluluklarını yerine getirmesi bakımından hassas bir kişiliğe sahip olması öykü kahramanlarına etki eder. Yazarın *Muhteris* kitabından *Yerlere Göklere* kitabına doğru karakterlerin giderek daha sorgulayıcı, olumsuz düşüncelere daha yatkın ve içinde bulundukları durumdan çıkamaz hâle geldikleri görülür. Harmancı bu durumu şu şekilde değerlendirir:

"...Tematik açıdan baktığımız zaman, öykülerimin giderek karardığını ve kırmızılaştığını görüyoruz. Kan kırmızısı bu. İşte tam da bu noktada bir kırılma oldu sanki. Kırılmanın sebebi benim dini endişelerimdi... Yazdıklarımızdan sorumluyuz. Alabildiğine kara, karanlık, acıtıcı, şiddetli, hesapsız, çılgın, umursamaz şeyler yazamayız. Buna her şeyden önce inancımız engel. Beni yazdıklarım rahatsız etti... Yazmak bir oyun değil. Yazmak bir fantezimiz değil. Yazmak konusunda alabildiğine özgür olduğumuzu düşünemeyiz... Temiz yazmalıyız... Umutsuzluk küfürdür. Biz buna inanırız. O halde umutsuzluğun değil de, umudun öyküsünü yazmamız lazım." (Ertuğrul, 2011: 106-107).

"...Ama giderek yazdıklarımın Allah'ın razı olup olmayacağı sorusunu kendime daha çok sormaya başladım." (Yıldız, 2017: 104) diyen yazarın yukarıda da belirttiğimiz gibi kahramanlarının daha sorgulayıcı bir tavır içine girdikleri görülür. İşte bu noktada Harmancı dinî kaygılarının kaleme aldığı öykü kahramanları üzerinde nasıl etkili olduklarına açıklık getirir:

"...Gençtik. Asiydik. Asi olup da sanki ne yaptık, diye soruyorum şimdi kendime. Ama gene de yaşamam gereken biçimde yaşamadığım, daha da kötüsü yaşamadığım gibi bir duyguya sahibim. Bu duygu bana sanırım sorgulama öyküleri yazdırıyor..." (Yıldız, 2017: 105).

"...Kötülüğü doludizgin öyküleştiremezsiniz. Sınırlarınız var. İnancınız var. Dahası: sanıldığının aksine, bu bir avantajdır, dezavantaj değil..." (Akbaş, 2012: 34) diyen Harmancı dinî kaygılarının etkisinde öykülerini meydana getirmekten çekinmez ve bunu edebiyatın önünde bir engel olarak görmediğini şöyle ifade eder:

"...Kutsal şeylere karşı hürmetsizlik dışında her şeyi yazabiliriz. Bunu kıvamında yazmalıyız elbette. Tutup da cinselliği bütün kabalığıyla veremeyiz. Ben dindar oluşumuzun bir engel değil bir avantaj olduğunu düşünüyorum. Kimi engel görünen durumların bize özgü bir estetik yaratmamızı sağladığını düşünüyorum..." (Kahraman, 2017: 30).

Görüldüğü gibi Harmancı eserlerini dinî kaygılarının etkisinde oluşturur. Yedi öykü kitabındaki kahramanlar incelendiğinde onların kendi kendilerine yaptıkları dinî sorgulamalardan bu durum açıkça ortaya çıkar.

SONUÇ

Abdullah Harmancı'nın küçük yaşta okuma alışkanlığı kazanmasında babasının önemli bir rolü vardır. Babası edebiyat öğretmeni olduğundan dolayı evlerinde kitaplar bulunur ve babasının okuduğu şiirler onu etkiler. Ayrıca abisi de kitaplarla ilgilenerek Harmancı'yı olumlu yönde etkiler. Yazarın, abisinin elinde gördüğü öykü kitabından etkilenerek öykü türünde yazmaya başlaması bunun bir sonucudur. Bunlarla beraber erken yaşta kaybettiği dayısı da sanatçıyı derinden üzmüş, böylece öykülerinde dayısı gibi sürekli iyi insan olmak için uğraşan her defasında tekrar başa dönen tipleri anlatır. Abdullah Harmancı'nın yalnız, içe kapanık, insanlara mesafeli, huzursuz ve yenilik arayışına sahip kişiliği öykü kahramanları üzerinde etkisini gösterir. Eserlerinde oluşturduğu kahramanlar da ona benzer kişilik özellikleri sergilerler. Bundan dolayı bazı öykülerde anlatıcıyla yazarın aynı kişi olduğu kanısı oluşur. Harmancı çevresine duyarlı bir kişi olduğu için kendisine iyi bir gözlem alanı bulur. Bu sebeple öykülerinde işlediği konular da günlük hayatta karşımıza çıkabilecek, çoğumuzun aşına olduğu durumlardır. Eserlerinde dikkat çeken konulardan birisi olan taşra-merkez çatışması da onun yaşadığı coğrafyaların etkisi altında kalmasının bir örneğidir. Yazar hem taşra da hem de merkezde yaşamını sürdürmüştür. Bu birbirine zıt iki mekânın da zorluk ve kolaylıklarını iyi bir şekilde bilir. Özellikle öykülerine mekân olarak Konya'yı seçmesi yazarın uzun yıllar bu şehirde yaşamasından kaynaklanır. Bunun haricinde Harmancı'nın Konya'yı sevmesi ve bu şehri anlatmaktan hoşlanması eserlerine yansır. Abdullah Harmancı hem yazar hem de akademisyen kişiliğinden dolayı kitaplarla haşır neşir olduğundan geniş bir etkilenme alanına sahip olur. Bu yüzden öykülerinde çok çeşitli isimlere rastlamak mümkündür. Yazar İmam Hatip lisesinden mezun olduğu için öykülerinde dinî meselelere doğal olarak yer verir. Ayrıca dinî kaygılarının etkisiyle de kendisi gibi iç sorgulamalar yapan kahramanlar meydana getirir.

Görüldüğü üzere bir yazarın yaşamının ve kişilik özelliklerinin bilinmesi onun eserlerinin anlaşılmasını kolaylaştırır. Abdullah Harmancı söyleşilerinde kendisi hakkında pek çok bilgiye yer verir. Bu bilgilerin onun öykülerinin anlaşılmasında hem okurlar hem de araştırmacılar açısından fayda sağlayacağını düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- Akbaş, C. A. (2012). Kötülüğü Doludizgin Öyküleştiremezsiniz. *Fayrap*, S. 51, 32-34.
- Akbulut, H. E. (2017). *Abdullah Harmancı: Benim Mizacımla Küçürek Öykünün Mizacı Birleşti*. <https://www.dunyabizim.com/soylesi/abdullah-harmanci-benim-mizacimla-kucurek-oykunun-mizaci-birlesti-h25640.html> adresinden 09.02.2021 tarihinde erişildi.
- Aralık, A. E. (2016). *Melek Kayıtları*. <http://www.lacivertdergi.com/kultur/kitap/2016/12/06/melek-kayitlari> adresinden 09.02.2021 tarihinde erişildi.
- Çelik, G. T. (2017). Abdullah Harmancı ile Söyleşi. *Nordik*, S. 11, 24-28.
- Çetin, D. (2008). *Abdullah Harmancıyla Söyleşi*. <http://www.edebistan.com/index.php/duran-cetin/abdullah-harmanciyla-soylesi/2008/05/> adresinden 10.09.2019 tarihinde erişildi.
- Dergâh* (2003). Orta Sayfa Sohbeti. S. 161, 12-14.
- Düz, B. (2012). Abdullah Harmancı Biyografisi. *Fayrap*, S. 51, 29-31.
- Emre, A. (1996). Günah İzleği Öykümün Dinamiği. *Âşyan*, S. 5, 8-9.
- Ertuğrul, A. (2011). Abdullah Harmancı ile Söyleşi. *Aşkar*, S. 20, 104-110.
- Füzün, Z. K. (2018). *Abdullah Harmancı Sorularımızı Yanıtladı*. <http://www.izdiham.com/abdullah-harmanci-sorularimizi-yanitladi/> adresinden 09.02.2021 tarihinde erişildi.
- Harmancı, A. (2020). Yazıyurdu'nda Yazın Heyecanı. *Diyanet*, S. 350, 72/73.
- Kahraman, M. (2017). Söyleşi: Abdullah Harmancı. *Ayraç*, S. 88, 27-30.
- Kaya, A. H. (2017). Öncelikle, İnsanlık İçin Atan Bir Kalbimiz Olmalı. *Temmuz*, S. 6, 46-52.

- Küpçük, S. (2017). Bir İç Hesaplaşma Öyküsü Yazıyorum. *Yolcu*, S. 82, 30.
- Mahalle Mektebi* (2012). Tarihçe-i Hayat. S. 27, 56-58.
- Nihayet* (2017). Selamlık. S. 27, 12.
- Ok, B. (2016), Kendi Kendine Akan Nehir. *Mahalle Mektebi*, S. 27, 100.
- Olgun, A. (2019). Üç Kitap Üç Kardeş. <https://www.yenisafak.com/hayat/uc-kitap-uc-kardes-3466475> adresinden 09.02.2021 tarihinde erişildi.
- Siyah, Y. (28 Kasım-4 Aralık 2003). "Hayat, Edebiyat Kadar Cömert Değildir." *Gerçek Hayat Gazetesi*. 33.
- Süngü, G. (2019). Kıyıcı Olana Koşuyoruz. *Muhayyel*, S. 13, 32-36.
- Taşkesen, Ü. (11 Aralık 2005). "Kendi Başına Huzursuz Sıkılğan." *Hakimiyet Gazetesi*. 4.
- Yağız, V. (2016). Modern Gençlik İçin Bir Define: Abdullah Harmancı. *Mahalle Mektebi*, S. 27, 101-102.
- Yalçınova, Ö. (2016). Kendisi Olan Bir Şahsiyet. *Mahalle Mektebi*, S. 27, 103-104.
- Yıldız, H. A. (2017). Melek Kayıtları Üzerine Söyleşi. *Hece Öykü*, S. 79, 103-107.